

Vroegmoderne tijd

In 1533 wordt Elizabeth Tudor geboren als dochter van koning Hendrik VIII van Engeland. Van 1558 tot haar dood in 1603 was zij als Elizabeth I koningin van Engeland.

Drie gegevens over haar leven:

- 1 Kort voor de geboorte van Elizabeth in 1533 maakte haar vader zich los van de paus om te kunnen scheiden van zijn eerste vrouw.
- 2 In 1578 stuurde Elizabeth Sir Humphrey Gilbert erop uit om in Noord-Amerika "zoveel mogelijk heidense en barbaarse landen en gebieden te ontdekken (...) die nog niet in het bezit zijn van christelijke koningen of mensen".
- 3 In 1585 sloot Elizabeth het Verdrag van Nonsuch, waarin ze beloofde een leger te sturen om de opstandige Nederlanden te steunen.

Deze gegevens uit het leven van Elizabeth kunnen gebruikt worden om verschillende kenmerkende aspecten van de zestiende eeuw te beschrijven.

- 3p **6** Toon dit aan door elk van deze drie gegevens te koppelen aan een ander kenmerkend aspect van de zestiende eeuw.

In 1521 werden op de Rijksdag in Worms de boeken van Luther verboden omdat zijn opvattingen een politieke bedreiging vormden voor het beleid van Karel V.

- 2p **7** Leg dit uit door:
- een opvatting van Luther te noemen en
 - aan te geven waardoor deze opvatting een politieke bedreiging vormde voor het beleid van Karel V.

Gebruik bron 4.

Het optreden van het Spaanse leger zoals dat in de bron wordt beschreven, is door Alva in verschillende steden in de Nederlanden toegepast.

- 2p **8** Leg met het voorbeeld van Leiden uit, dat het doel van Alva met deze aanpak niet bereikt wordt.

Een bewering:

De economie van de Republiek had veel te danken aan immigranten.

- 1p **9** Ondersteun deze bewering door een reden te noemen waardoor vluchtelingen uit Antwerpen bijdroegen aan die economische bloei.

In 1633 trouwden Maerten Soolmans en Oopjen Coppit met elkaar. Over hen zijn de volgende gegevens bekend:

- 1 Maerten Soolmans was de zoon van Jan Soolmans, een in Antwerpen geboren koopman die in 1591 werd geregistreerd als inwoner van Amsterdam.
- 2 Oopjen Coppit behoorde tot een regentengeslacht dat rijk was geworden met de handel in graan en buskruit.
- 3 Rembrandt krijgt de opdracht om hun huwelijksportretten te schilderen. Hij krijgt daarvoor 500 gulden, het jaarsalaris van een ervaren werkman.
- 4 Rembrandt portretteert hen van hoofd tot voeten, een manier van afbeelden die tot dan toe alleen gebruikt werd bij portretten van de hoge Europese adel.

Deze gegevens over Maerten Soolmans en Oopjen Coppit passen bij de Gouden Eeuw van de Republiek.

- 4p **10** Licht dit toe, door uit deze vier gegevens:
- één gegeven te kiezen en daarmee aan te geven wat de bijzondere plaats in staatkundig opzicht van de Republiek was en
 - een ander gegeven te kiezen en daarmee de bloei in cultureel opzicht van de Republiek zichtbaar te maken.

Gebruik de vier gegevens van vraag 10 opnieuw.

Bij deze vier gegevens over Maerten Soolmans en Oopjen Coppit passen de begrippen 'moedernegotie' en 'de Nederlandse Opstand'.

- 2p **11** Toon het verband aan tussen:
- één van deze gegevens en de moedernegotie en
 - een ander gegeven en de Nederlandse Opstand.

Gebruik bron 5.

Een bewering:

De eis van de machthebbers van Silebar komt voort uit de volmacht die de VOC krijgt van de Staten-Generaal bij haar oprichting in 1602.

3p **12** Leg dit uit door aan te geven:

- zonder bron welke volmacht de VOC in 1602 kreeg en
- met bron welke eis de machthebbers van Silebar stellen en
- wat hieruit kan worden afgeleid over het optreden van de VOC in Indonesië.

Een aantal gegevens uit het leven van de Franse schrijver Jean Frédéric Bernard (1683-1744):

- 1 In 1685 verbood de Franse koning Lodewijk XIV het protestantisme, omdat hij vond dat godsdienstige verdeeldheid zijn macht over het land inperkte. Bernard en zijn familie waren hugenoten (protestanten) en vluchtten daarom weg uit Frankrijk.
- 2 In 1686 ging Bernard in Amsterdam wonen, omdat zijn vader predikant was geworden in de Waalse Kerk. Ongeveer 12.000 hugenoten vluchtten in deze tijd ook naar de Republiek.
- 3 Tussen 1723 en 1743 publiceerde Bernard een boek in zeven delen waarin hij de godsdiensten van de wereld beschreef als gelijkwaardig aan elkaar. Het boek werd een groot succes.
- 4 Een deel van de winst uit zijn boeken investeerde Bernard vanaf 1730 in de Franse kolonie Louisiana in Noord-Amerika, waar geprobeerd werd een plantage-economie te ontwikkelen.

Gebeurtenissen uit het leven van Jean Frédéric Bernard illustreren verschillende kenmerkende aspecten van zijn tijd.

3p **13** Kies drie van deze gebeurtenissen en noem telkens het daarbij passende kenmerkend aspect van de zeventiende of de achttiende eeuw. Let op! Je mag een kenmerkend aspect maar één keer gebruiken.

Vroegmoderne tijd

bron 4

Op 29 augustus 1572 opent de stad Mechelen in de Zuidelijke Nederlanden de poorten voor de geuzen en krijgt de stad een calvinistisch bestuur. Na een maand komen Spaanse troepen voor de stad en geeft Mechelen zich zonder verzet over. De Spaanse secretaris van de Geheime Raad, Esteban Pratz, schrijft op 30 november over deze inname door het Spaanse leger aan Filips II:

Ze (de Spaanse soldaten) hebben gehandeld alsof de bewoners barbaren waren en de hoofdstad van het land een Turkse stad. De verwoesting is zó groot geweest, dat zij geen spijker in de muren hebben gelaten. Maar het ergst waren de martelingen die zij vele getrouwde vrouwen, jongens en meisjes hebben doen ondergaan om te weten waar men het goud en het zilver had verstopt, totdat men ze de dood had ingedreven.

bron 5

In 1685 wil de Engelse *East India Company* peper kopen in Silebar (in Indonesië). Een Engelse kapitein schrijft over de onderhandelingen met de machthebbers van Silebar:

Als we van plan waren ons hier te vestigen dan konden we verwachten dat zij ons alle peper in hun land zouden verkopen. De Nederlanders, die zich zo dicht bij hen hadden gevestigd, zouden problemen maken nadat wij zouden zijn weggegaan omdat zij hun peper aan de Engelsen hadden verkocht. En daarom wilden ze ons geen peper verkopen tenzij wij ons hier (ook) zouden vestigen.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.